

ACC. N:R M. 6450: 1-11 (+ 2 blad)
Landskap: Norrbotten Upptecknat av: Anna Jungmark
Härad: _____ Adress: Kerik Dahlbergsg. 4, Lund
Socken: Råneå socken Berättat av: Frut Hanna Karlson f. Lindström
Uppteckningsår: 1940, i januari Född år 1875 i Lucksele

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1. Om julbröd sid 1-3.
2. Julhögen sid 3-4.
3. Julklappar, julbock sid 4-5.
4. Stjärngossar sid 6-9.
5. Julgranen sid 9-10, 11
6. Julkrubba sid 10-11.
7. Adventsljns sid 11
8. Julmarknad sid 11
9. Hybildningar inom juldekorationens område sid 11.

L. u. F. 22

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M.6450:

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av: *

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningarna rör julsederna i fru
Hanna Karlsons barndoms hem i Påreå.

Familjen flyttade dit 1883 och bodde då i
-det s. k. "Klockarbostället" i Påreå. Denna
bostad med tillhörande litet lantbruk, erhöles
faderen som lön för sin klockare-, organist-
och lärarejänst.

Följande är en del anteckningar,
som jag tagit ur en samling brev från
hemmet och äro återgivna ordagrant
som hon själv medskrivit dem.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6450:

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

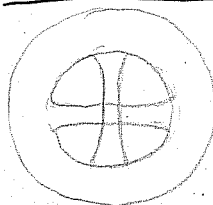
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julkuse.

"Kardor." (flotyrkottla)

Anisbröd (flotyrkottla)

Fläta

av Vetedag. Tre ringar i rad.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6450: 1

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1. Förberedelserna till julen bestod i slutet av 1800-talet först och främst i julbak, julslakt och julbryggd. För julbaket spelade matbrödet den förnämsta rollen. Hade man ej redan tidigare på hösten bakat extra fint tunnbröd till juldoppet, så gjordes detta i början av julmånaden, och samtidigt bakade man också "finare knäckebröd". Värmare jul bakades så de olika slagen av mjukt bröd: råglimpor och vörtlimpor och "skradda kakor" (av sikat rågmjöl), alla kryddade med sirap, kummin och fänköl samt pomeransskal.

Sist kom turen till vetebrödet, det var mest långa s. k. lever eller stora kranar, men

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6450:2.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

också kringlor och "julkusar" (se tecken.) samt skorpor. Därtill en större pepparkaksbak, då utom vanliga pepparkakor bakades bockar och grisar, gubbar och gummor. Man klippte pappersmodeller och skar sedan ut bockarna och gummorna, som ibland gjordes även av vetedeg med russintillag. Därtill också en del andra kaksorter, varierande efter olika gårdar samt råd och lägenhet som t. ex. konjalskransar, smörbakelser samt de flottyrkokt-anisbröden och struvorna och "kardorna" (se tecken.) När så på 80-talet en bageri inrättades på orten, förde de ung. samma brödsorter, men jag påminner mig, att deras "julkakor" voro

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6450: 3.

3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

stora och grannut utsirade med guldprappar.
Vid julslakten var det julgrissen och en eller
en par kalvar, som spelade största rollen,
därav bereddtes sedan julskinkan, en del
olika korvsorter och syltor, blodkorv, pölsa
m. m. En del av köttet togs undan till steken
o. d. Julbrickan bryggdes hemma av malt
och humle - ibland också rubärsbricka.
Även lutfisken skulle göras i ordning i god
tid. I mitt hem stöpte vi ej ljusen själva, men
i bondgårdarna förekom detta allmänligt.
2. Till julaftonsmiddagen med doppet som
huvudrätt fick vanligen varje medlem av
hushållet, äldre såväl som barn, varsin julkök

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

bestående av: en mjuk kaka, en liten limpa, en vetebulle och kuse samt åtminstone en eller par kakor av varje sort, som bakats till julen. Det var även brukligt att ge sådana julhögar åt personer, som under året brukat hjälpa till med t. ex. tvätt, städning eller slätterarbete; ofta sändes även "smakbröd" till näraste grannar.

(Till själva doppet användes tunnbröd. Julhögarna fick svar sedan använda efter eget behag.)

3. Under de första jular jag minns kostade julklapparna väl inslagas, in genom dörren från förestugan av någon av hus-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6450: 5.

5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

hållets medlemmar, men sedan en del olycks-
händelser därvid förekommit (sakerna gick
sönder!) brukade man i stället i tambur eller
förestuga sätta en stor korg, där julklapparna
samlades. Sedan kom "julbocken", klädd i
vargskinnspåls, lappskoar, ullig mössa med horn
och bockskägg m. med julklapparna. Sedan
julbocken blivit bjuden på någon traktering
för att han ej skulle "bära bort julen" för-
svann han för att upprepa samma manöver
hos någon av grannarna. — Mina
föräldrar — födda 1851 och 1852 — brukade tala
om att julbock och julklappar förekommit
i deras barndom.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6450: 6

Landskap:

Norrbotten

Upptecknat av:

Pim Jönmark

Härad:

Rönneby

Adress:

Rönneby

Socken:

Rönneby

Berättat av:

Pim Jönmark, Karlson, J. Rönneby

Uppteckningsår:

1940 i januari

Född år

1875 i Rönneby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Stjärngossar fingo vi besöka av varje år, såvitt jag minns vid nyår eller trettondagen. De voro vanligen tre antalet 6, nämligen stjärnbäraren, konung Herodes, de tre vise männen och Judas med jungen. Alla voro de klädda i vita skjortor. Herodes hade någon slags krona av plåt eller guldpaper, de vise männen hade höga toppiga papperoröror och Judas var alltid svartad i ansiktet och hade en tobakspung el. dyl. i handen. Stjärnan brukade vara gjord av oljat paper över en ställning och kunde vridas runt kring en axel, varest såu en ljus i sin hållare.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6450: 7.

7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

De började alltid med: "Goder afton, goder
afton båd' herre och fru, husbonde, mat-
moder och alla de små, vi önska eder
alla en fröjdefull jul." Därefter följde:
"Tre vise män, tre konungar från Osterland,
gå lysta av en stjärnas hand till Judaland."
Därefter steg en av de vise männen fram
och läste julevangeliet, börjande med:
"När Jesus var född i Betlehem," etc. . . .

Vid orden: "Var är den nyfödde Juda-
konungen, ty vi ha sett hans stjärna i Osten
och hava kommit för att tillbedja honom?"
vände han sig direkt till Herodes, som i
sin tur frågade stjärnbäraren, vad de

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6450: 8.

8.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skriftlärde hade därom att säga, samt fick svaret: "I Bethlehem i Juda, etc..."

Varpå Herodes vände sig till de vise männen med uppmaning, att resa vidare till Bethlehem, liksom med bibels ord.

Därefter sjöngs: "Tre vise män, tre konungar från Österland, de ledas an av stjärnans brand till Bethlehem.

Med sina rika hävor de falla inför barnet ned

och skänka sina gåvor: guld, myrra, rökelse.

Guds son är född i Bethlehem på denna dag, allt efter Fadrens välbehag för människors väl.

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R.

M. 6450: 9.

9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Så må all världen glädjas åt denna stora
högtidsdag
och jubla med oss alla Guds son, är född
i dag!"

Ibland sjöngs även "Staffanvisor".
Sedan Judas erhållit sin tribut i pengar,
brukade de alla vanligen bjudas på någon
traktering varefter de avtogade under
sång: "Havom tack, havom tack för den
hederliga skänk, havom tack, havom
tack och god natt!"

4. Julgraven hör till mina äga tidigaste
minnen, och vi brukade dekorera den
med pepparkarameller med långa fransar,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6450: 10

10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

bilder och guld-pappersränder, små glittrande kulor och med vackra röda äpplen, om vi hade sådana. Så småningom kommo saker av glitter i bruk, stjärnor, blommor och änglar, och slutligen härvor och girlander. Dessa senare gjordes för att användas år efter år.

Mina föräldrar talade även om att julgran förekom under deras barndom, ofta dock bara en liten gran med ljus stående på ett bord.

5. I prästgården i Råneå fanns en liten julkrubba, som ställdes fram vid jularna, likaså hos en annan av våra be-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6450: 11

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

11.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kantas familjer. Själva ägde vi en gipskyrka
som illuminerades med ljus vid julen.

6. Julgran ntorrbus började man med
när det elektriska ljuset införts; för
Råneå efter 1920.

7. Adventsljus användes i mitt hem
under hela min barndom. Ljusen stod
på ett bord i pappas rum. Inte minns
jag om vi hade det varje år, men
många ggr var det.

8. Vej! Fåga spec. julmarknader!

9. Först var det väl jullopare och bonader
av papper - de senare även målade på väv, sen
barn-dekorations-girlander m. m.

Skriv endast på denna sida!